

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ОБЛІКУ І АУДИТУ**

Декан економічного факультету ДВНЗ УжНУ

 д.е.н. Сержанов В.В.

«___» _____ 2021 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ**

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	07«Управління і адміністрування»
Спеціальність	071 “Облік і оподаткування”
Предметна спеціальність (Спеціалізація) (за наявності)	«Облік, аудит і оподаткування», «Бізнес-консалтинг»
Освітня програма	«Облік, аудит і оподаткування», «Бізнес-консалтинг»
Статус дисципліни	обов’язкова
Мова навчання	українська

**УЖГОРОД
2021 -2022 навч. рік**

Робоча програма з дисципліни «Управлінський облік» для студентів, галузь знань: 07 «Управління та адміністрування», спеціальність: 071 «Облік і оподаткування», освітня програма «Облік, аудит і оподаткування», «Бізнес-консалтинг».

Рівень підготовки: Бакалавр.

05 травня 2021 року 28 с.

Укладач: Шеверя Я.В., доцент, к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Підпис (Шеверя Я.В.)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри обліку і аудиту ДВНЗ «УжНУ», протокол від «07» травня 2021 року, № 16

Завідувач кафедри обліку і аудиту проф. Колісник Г.М.

Схвалено методичною комісією економічного факультету ДВНЗ «УжНУ» за галуззю знань: 07 «Управління та адміністрування» спеціальність 071 «Облік і оподаткування».

Протокол від «01» червня 2021 року, № 6.

Голова комісії

доц. Шуліко А.О.

Робоча програма навчальної дисципліни не є об'єктом авторського права та інтелектуальної власності, що впливає із ст. 8 Закону України про авторське право та суміжні права.

© Шеверя Я.В., 2021 р.

© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2021 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів: ДФН – 4 ЗФН – 4	Галузь знань: 07 Управління та адміністрування	Нормативна	
	Спеціальність: 071 Облік і оподаткування		
Модулів – 2	Освітня програма Облік, аудит і оподаткування	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		4+2СТ	4+2СТ
Індивідуальне науково-дослідне завдання – немає		Семестр	
Загальна кількість годин – 120		1-й	1-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4	Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський)	32 год.	10 год.
		Практичні, семінарські	
		28 год.	6 год.
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		60 год.	104 год.
		Індивідуальні завдання: 0 год.	
Вид контролю: Іспит			

Примітки:

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 50%

для заочної форми навчання – 13%

2. Мета і завдання навчальної дисципліни

В сучасних умовах господарювання підприємницьку діяльність можуть здійснювати як фізичні, так і юридичні особи в різних галузях економіки. Але незалежно від специфіки та комбінації форм та методів її ведення, ефективність бізнесу потребує залучення економічних ресурсів для здійснення бізнес-процесів та господарських операцій, визначення об'єктів та обсягів інвестування отриманих коштів. В результаті вибору будь-якого інвестиційного проекту або ідеї їх успіх залежить безпосередньо залежить від раціонального поєднання та ефективного використання в процесі господарської діяльності наявних та потенційних ресурсів (факторів виробництва). Відтак виникає ряд альтернатив та шляхів реалізації тих чи інших процесів і операцій, що вимагає прийняття складних рішень у межах інвестиційної, операційної та фінансової діяльності. Для узгодження різних видів діяльності та рішень існує функція управління, яка забезпечує планування, організацію, мотивацію, контроль та регулювання діяльності, що ґрунтуються на системі управлінського обліку. Така система включає процеси виявлення, вимірювання, накопичення, аналізу, підготовки, інтерпретації та передачі управлінської інформації для ефективного прийняття рішень управлінською ланкою в межах вирішення завдань щодо планування, оцінки і контролю та забезпечує найоптимальнішого використання обмежених економічних ресурсів.

Метою дисципліни **“Управлінський облік” в сучасних умовах** є набуття студентами теоретичних знань і практичних навичок з організації і ведення управлінського обліку на підприємстві для підготовки інформації і її аналізу для забезпечення процесів планування, контролю та прийняття рішень на різних рівнях управління діяльністю підприємства.

Завданням дисципліни є засвоєння студентами під час навчального процесу комплексу теоретичних (лекції) і практичних знань (практичні заняття, індивідуальна робота студента) і вмінь щодо організації та побудови облікових процесів у межах системи управлінського обліку на підприємстві для повного та своєчасного забезпечення управлінського персоналу інформацією, необхідною для прийняття рішень на основі застосування методів і прийомів, що дозволяють сформулювати релевантну управлінську бази даних для проведення аналізу, прогнозування, бюджетування та контролю.

Відповідно до освітньо-професійної програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

ЗК01	Здатність вчитися та бути готовим до засвоєння та застосування набутих знань.
ЗК02	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу як інструментарію виявлення проблем та прийняття рішень для їх розв'язання на основі логічних аргументів та перевірених фактів
ЗК03	Здатність працювати самостійно та в команді з урахуванням вимог професійної дисципліни, планування та управління часом.
ЗК04	Здатність працювати автономно
ЗК05	Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
ЗК06	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
ЗК07	Здатність бути критичним та самокритичним.
ЗК08	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності
ЗК09	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово
ЗК12	Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
ЗК13	Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
ЗК14	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ФК01	Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу, робити узагальнення стосовно оцінки прояву окремих явищ, які властиві сучасним процесам в економіці.
ФК02	Здатність використовувати математичний інструментарій для дослідження економічних процесів, розв'язання прикладних економічних та оптимізаційних завдань в сфері обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування.
ФК03	Здатність обґрунтовувати методологію та методику облікової політики підприємства та процедури її вибору, складати розпорядчі документи щодо організації обліку на підприємствах.
ФК04	Здатність відображати відомості про господарські операції суб'єктів господарювання в фінансовому та управлінському обліку, їх систематизації, узагальнення у звітності та інтерпретації для задоволення інформаційних потреб осіб, що приймають рішення.
ФК05	Здатність застосування чинної нормативної бази функціонування підприємств та податкового законодавства в практичній діяльності суб'єктів господарювання.
ФК06	Здатність проводити аналіз господарської діяльності підприємства з метою прийняття управлінських рішень.
ФК07	Здатність здійснення облікових процедур із застосуванням спеціалізованих інформаційних систем і комп'ютерних технологій.
ФК08	Здатність застосовувати основні методичні прийоми проведення аудиту й послуг з надання впевненості.
ФК09	Здатність здійснювати зовнішній та внутрішній контроль діяльності підприємства як функції управління підприємством з метою забезпечення його ефективного функціонування, оцінки результатів роботи, виконання планів, дотримання ним законодавства з бухгалтерського обліку і оподаткування, визначення порушень прийнятих норм і стандартів, підвищення відповідальності, ідентифікувати та оцінювати ризики недосягнення управлінських цілей суб'єкта господарювання, недотримання ним законодавства та регулювання діяльності, недостовірності звітності, збереження й використання його ресурсів.
ФК10	Здатність використовувати вимоги законодавства при визначенні об'єкта оподаткування і нарахування податків та зборів, формувати інформацію для контролю за своєчасністю розрахунків з бюджетом за податками та платежами, організувати процес складання і подання форм управлінської, податкової, статистичної та фінансової звітності згідно з вимогами чинного законодавства.
ФК11	Здатність відображати господарські операції та аналізувати ефективність використання ресурсів, окремих напрямків діяльності підприємств і бюджетних установ, контролювати стан і достовірність обліку та звітності, ефективність внутрішньогосподарського контролю, збереження та використання майна, позаоборотних і оборотних активів, проводити ревізію виробничої та господарської діяльності підприємств і бюджетних установ.
ФК12	Здатність організувати і надавати консультаційні послуги, виконувати роботи контрольно-ревізійних груп, створення системи автоматизованих робочих місць бухгалтера, впровадження прогресивних форм і методів бухгалтерського обліку для підприємств і організацій різних організаційно-правових форм.
ФК13	Здатність застосовувати етичні принципи під час виконання професійних обов'язків та підтримувати релевантний рівень економічних знань, постійно підвищувати свою професійну підготовку.
ФК14	Здатність демонструвати розуміння вимог щодо професійної діяльності, зумовлених необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Управлінський облік» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП):

Шифр за ОП	Назва освітньої компоненти (навчальної дисципліни)
ОК 1.8	Інформатика
ОК 1.9	Вища математика
ОК 1.11	Політична економія
ОК 1.12	Теорія ймовірностей і математична статистика
ОК 1.13	Мікроекономіка
ОК 1.14	Економіко-математичні методи та моделі
ОК 1.15	Макроекономіка
ОК 2.1	Вступ до спеціальності: облік і оподаткування
ОК 2.4	Бухгалтерський облік (загальна теорія)
ОК 2.5	Статистика
ОК 2.7	Економіка підприємства
ОК 2.8	Гроші і кредит
ОК 2.9	Економіка праці та соціально-трудові відносини
ОК 2.10	Фінанси
ОК 2.11	Менеджмент
ОК 2.12	Фінансовий облік I
ОК 2.13	Маркетинг
ОК 2.15	Фінансовий облік II
ОК 2.16	Аналіз господарської діяльності
ОК 2.18	Інформаційні системи і технології в обліку, аудиті та оподаткуванні
ОК 2.22	Облік і звітність в оподаткуванні
ОК 2.23	Звітність підприємств

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньо-професійної програми "Облік, аудит і оподаткування" та "Облік і аудит", вивчення навчальної дисципліни «Управлінський облік» повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

ПРН01	Демонструвати базові знання та розуміння економічних категорій, законів, причинно-наслідкових та функціональних зв'язків, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем.
ПРН02	Розуміти місце і значення облікової, аналітичної, контрольної, податкової та статистичної систем в інформаційному забезпеченні користувачів обліково-аналітичної інформації у вирішенні проблем в сфері соціальної, економічної і екологічної відповідальності підприємств, установ, організацій.
ПРН03	Усвідомлювати сутність об'єктів обліку, аналізу, контролю, аудиту, оподаткування та розуміти їх роль і місце в господарській діяльності.
ПРН04	Формувати й аналізувати фінансову, управлінську, податкову і статистичну звітність підприємств та правильно інтерпретувати отриману інформацію для прийняття управлінських рішень.
ПРН05	Володіти методичним інструментарієм обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування господарської діяльності підприємств.
ПРН06	Демонструвати розуміння особливостей практики здійснення обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування діяльності підприємств різних форм власності,

	організаційно-правових форм господарювання та видів економічної діяльності.
ПРН08	Розуміти організаційно-економічний механізм управління підприємством та оцінювати ефективність прийняття рішень з використанням обліково-аналітичної інформації.
ПРН09	Ідентифікувати та оцінювати ризики господарської діяльності підприємств.
ПРН11	Визначати напрями підвищення ефективності формування фінансових ресурсів, їх розподілу та контролю використання на рівні підприємств різних організаційно-правових форм власності
ПРН12	Застосовувати спеціалізовані інформаційні системи і комп'ютерні технології для обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування.
ПРН13	Усвідомлювати особливості функціонування підприємств у сучасних умовах господарювання та демонструвати розуміння їх ринкового позиціонування.
ПРН14	Володіти базовими знаннями фундаментальних розділів математики в обсязі, необхідному для застосування економіко-математичних методів у обраній професії.
ПРН15	Демонструвати навички володіння загальнонауковими та спеціальними методами дослідження економічних явищ і процесів на підприємстві.
ПРН16	Володіти та застосовувати знання державної мови для формування ділових паперів і спілкування у професійній діяльності.
ПРН18	Вміти працювати як самостійно, так і в команді, проявляти лідерські якості та відповідальність у роботі, дотримуватися етичних принципів, поважати індивідуальне та культурне різноманіття.
ПРН19	Аналізувати розвиток систем, моделей і методів бухгалтерського обліку на національному та міжнародному рівнях з урахуванням професійного світогляду.
ПРН20	Демонструвати навички формування та обґрунтування порядку реалізації адміністративно-управлінських функцій у сфері діяльності суб'єктів господарювання, органів державного сектору.
ПРН21	Визначати інформаційні потреби користувачів облікової інформації в управлінні підприємством, надавати консультації управлінському персоналу суб'єкта господарювання щодо облікової інформації
ПРН23	Виконувати професійні функції з урахуванням вимог соціальної відповідальності, трудової дисципліни, вміти планувати та управляти часом.
ПРН24	Розуміти вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави.
ПРН25	Розуміти і реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

5. Програма навчальної дисципліни “Управлінський облік”

Дисципліна “Управлінський облік” належить до нормативних дисциплін, що передбачені циклом професійної підготовки фахівців зі спеціальності “Облік і аудит”. Виходячи з кількості аудиторних годин та рекомендацій методичної комісії ДВНЗ “Ужгородський національний університет” передбачено два змістових модулі. Нижче наведений їх короткий зміст у межах лекційних занять.

Змістовний модуль № 1

Теоретичні основи управлінського обліку. Поняття систем та методів калькулювання собівартості продукції

Тема 1. Мета, зміст і організація управлінського обліку

Сутність та зміст управлінського обліку, функції, предмет, об’єкти управлінського обліку. Етапи розвитку управлінського обліку, зв’язок управлінського і фінансового обліку. Проблеми організації управлінського обліку на підприємствах України. Роль управлінського обліку в системі менеджменту. Принципи управлінського обліку, управлінський облік у системі рахунків (інтегрована і автономна системи). Системи та складові управлінського обліку, поняття «контролінг».

1. Управлінський облік суть, значення, мета, зміст та принципи побудови.
2. Особливості управлінського обліку, предмет, метод, завдання.
3. Порівняльна характеристика фінансового та управлінського обліку.
4. Організація управлінського обліку на підприємстві, його функції.

Тема 2. Класифікація і поведінка витрат

Поняття «виробництво» як об’єкт обліку. Ознаки процесу виробництва та вплив чинників на процес виробництва, фактори, що впливають на побудову обліку: вид діяльності, галузь діяльності, вид продукції, організаційна структура підприємства. Організація обліку витрат виробництва. Поняття витрат: зміст і принципи групування за економічними елементами і статтями калькуляції. Склад витрат виробництва. Матеріально-речовий процес виробництва. Структура витрат і фактори, що її визначають. Зміна структури витрат під впливом технічних, організаційних, економічних факторів. Витрати і собівартість продукції. Концепція обліку витрат в Україні. Сутність і порядок визнання витрат. Класифікація витрат в системі управління підприємством. Класифікація витрат з метою оцінки запасів та визначення фінансового результату. Класифікація витрат з метою прийняття управлінських рішень. Класифікація витрат з метою контролю виконання. Принципи побудови системи управління витратами (СУВ). Функціональний аспект системи управління витратами: нормування, планування, облік, аналіз витрат, стимулювання їх зниження. Порядок обліку витрат і вдосконалення його згідно з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку і П(с)БО 16 «Витрати. функції витрат та методи її визначення. Контроль витрат і стимулювання економії ресурсів. Оптимізація операційної системи підприємства за критерієм витрат».

1. Поняття “витрати” та “виробництво”. Вплив технології та організації діяльності підприємств на побудову управлінського обліку.
2. Мета та основні напрямки класифікації витрат на підприємстві.
3. Класифікація витрат у системі виробничого обліку.
4. Сутність і порядок визнання витрат згідно П(с) БО 16 “Витрати”.
5. Структура витрат і фактори, що її визначають.
6. Практичне значення витрат.

Тема 3. Облік і калькулювання за повними витратами

Сутність та зміст обліку витрат. Економічна сутність собівартості та завдання калькулювання у сучасний період. Об'єкти обліку та об'єкти калькулювання собівартості продукції. Види собівартості, способи калькулювання собівартості продукції та види калькуляції. Методика зведення затрат у системі управлінського обліку. Сутність системи і калькулювання за повними витратами. Переваги системи обліку і калькулювання за повними витратами. Недоліки системи обліку і калькулювання за повними витратами. Основні критерії класифікації сучасних методів обліку та калькулювання собівартості продукції. Позамовний метод калькулювання собівартості. Попередільний (попроцесний) метод калькулювання собівартості.

1. Методи обліку витрат виробництва і калькулювання собівартості продукції.
2. Облік та розподіл основних витрат виробництва.
3. Облік та розподіл невиробничих витрат.
4. Калькулювання собівартості продукції за видами діяльності (система ABC).

Тема 4. Облік і калькулювання за змінними витратами

Поняття системи обліку та її сутність в калькулюванні за змінними витратами. Аналітичні можливості системи «Директ-Костинг». Контрольні можливості системи «Директ-Костинг». Варіанти «Директ-Костингу». Простий «Директ-Костинг», розвинутий «Директ-Костинг». Ступенева система обліку витрат. Облік відшкодування постійних витрат. Порівняльна оцінка методів обліку і калькулювання повних та неповних витрат. Поняття системи "Директ – Костинг". Поняття маржинального доходу. Порядок формування собівартості за методом "Директ – Костинг". Особливості визначення фінансового результату в системах обліку за неповними витратами.

Тема 5. Облік і калькулювання за нормативними витратами

Сутність і сфера застосування системи обліку та калькулювання за нормативними витратами. Методи визначення нормативних витрат та їх типи. Цілі калькуляції собівартості за нормативними витратами. Облік та аналіз відхилень від норм витрат. Облік та аналіз відхилень змінних накладних витрат. Облік та аналіз відхилень постійних накладних витрат. Порівняльна характеристика вітчизняного нормативного методу і зарубіжного «Стандарт-Костингу».

1. Поняття системи " Стандарт– Кост ".
2. Особливості калькулювання собівартості продукції та визначення відхилень.
3. Порівняльна характеристика нормативного методу обліку затрат і методу "Стандарт- Кост".

Модульний контроль № 1. Виконання модульної контрольної роботи за темами 1-5.

Змістовний модуль № 2.

Прийняття рішень на основі аналізу інформації в управлінському обліку

Тема 6. Аналіз інформації для прийняття довгострокових рішень

Інвестиційні рішення, бюджетування капітальних вкладень, чисті грошові надходження і чисті первинні інвестиції, розрахунок простого та складного відсотка. Визначення теперішньої та майбутньої вартості очікуваних грошових надходжень, дисконтування. Вартість капіталу та методи оцінки проектів капітальних вкладень, період окупності інвестицій. Підходи до раціонавання капіталу.

1. Загальні принципи і стадії аналізу інвестиційних проектів;
2. Методи оцінки проектів капітальних вкладень.

Тема 7. Аналіз взаємозв'язку “витрати-обсяг-прибуток”

Економічна та бухгалтерська моделі аналізу витрат, обсягу діяльності та прибутку. Суть та значення аналізу беззбитковості. Економічна модель співвідношення «витрати-обсяг-

прибуток». Точка беззбитковості, основні методи визначення точки беззбитковості. Поріг рентабельності, запас міцності та операційний важіль. Визначення обсягу беззбитковості при багато продуктовому виробництві. Показник прибутковості продукції. Маржа безпеки. Операційний важіль. Види припущень, прийняті в аналізі витрат, обсягу діяльності та прибутку.

1. Мета і методи аналізу взаємозв'язку витрат, обсяг діяльності та прибутку.
2. Значення аналізу беззбитковості.
3. Методи визначення критичної точки:
4. Поняття запасу міцності; поріг рентабельності; операційний важіль.

Тема 8. Аналіз релевантності інформації для прийняття управлінських рішень

Облікова інформація при прийнятті управлінських рішень. Прийняття управлінських рішень: поняття і класифікація. Класифікація факторів, що відображають їх вплив на ефективність прийняття управлінських рішень. Типи операційних рішень. Аналіз і вибір альтернативних варіантів. Релевантний підхід до прийняття управлінських рішень. Загальні принципи і стадії аналізу інвестиційних проектів. Методи оцінки проектів капітальних вкладень. Характеристика релевантної та не релевантної інформації. Прийняття поточних рішень. Прийняття рішень у процесі виробництва. Прийняття рішень у процесі реалізації. Прийняття інвестиційних рішень. Рішення про спеціальне замовлення. Виробляти чи купувати? Ліквідація або скорочення збиткового виду діяльності. Моделі прийняття рішень в умовах ризику та невизначеності. Користувачі інформації. Бухгалтер-аналітик: права, обов'язки, відповідальність. Комерційна таємниця. Нормативно-правові акти про дотримання комерційної таємниці. Інформація на підприємстві: види та захист.

1. Облікова інформація при прийнятті управлінських рішень. Види інформації.
2. Прийняття управлінських рішень: поняття, класифікація, вплив факторів.
3. Типи операційних рішень. Аналіз і вибір альтернативних варіантів.

Тема 9. Бюджетування і контроль

Сутність бюджетування, види і формати бюджетів. Методика складання бюджетів. Розробка основного (генерального) плану та взаємоузгодження його елементів. Контроль за виконанням бюджетів і аналіз відхилень. Особливості бюджетування в умовах калькулювання за видами діяльності. Планування і контроль. Планування: суть, мета і призначення. Види планів. Планування «з нуля». Планування на основі маркетингових досліджень. Планування життєвого циклу продукту. Організаційні аспекти та функції бюджету. Контроль на основі гнучких бюджетів.

1. Сутність бюджетування та види бюджетів.
2. Планування: суть, мета і призначення.
3. Організаційні аспекти та функції бюджетування.
4. Методика складання бюджетів та взаємоузгодження.

Тема 10. Облік і контроль за центрами відповідальності

Поняття і класифікація центрів відповідальності. Оцінка діяльності центрів відповідальності: центрів доходу; центрів витрат; центрів прибутку; центрів інвестицій. Поняття про трансфертні ціни та їх застосування. Розвиток і вдосконалення систем обліку відповідальності. Ціноутворення за принципом «витрати плюс».

1. Сутність і види центрів відповідальності, їх класифікація.
2. Організація обліку відповідальності за методом " тариф-година-машина "
3. Критерії оцінювання центрів діяльності: витрат, доходу, прибутку, інвестицій.
4. Сутність і методи трансфертного ціноутворення.

Модульний контроль 2. Виконання модульної контрольної роботи за темами 6-10.

**6. Структура навчальної дисципліни Управлінський облік за напрямом
07 “Управління та адміністрування”, спеціальністю 071 Облік і оподаткування**

Тема	Денна форма навчання: 4+2				Заочна форма навчання: 5+2+4			
	Всього годин	в тому числі			Всього годин	в тому числі		
		Лекції	Практичні	СРС		Лекції	Практичні	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Змістовний модуль 1: Теоретичні основи управлінського обліку. Поняття систем та методів калькулювання собівартості продукції								
Тема 1. Мета, зміст і організація управлінського обліку	4	2	2	6	-	-	-	10
Тема 2. Класифікація і поведінка витрат	4	2	2	6	2	2	-	10
Тема 3. Облік і калькулювання за повними витратами	6	4	2	6	4	2	2	10
Тема 4. Облік і калькулювання за змінними витратами	8	4	4	6	2	2	-	10
Тема 5. Облік і калькулювання за нормативними витратами	6	4	2	6	0	-	-	10
Модульний контроль 1.	2	-	2	-	-	-	-	-
Разом за модулем 1	30	16	14	30	8	6	2	50
Змістовний модуль 2: Прийняття рішень на основі аналізу інформації в управлінському обліку								
Тема 6. Аналіз інформації для прийняття довгострокових рішень	4	2	2	6	-	-	-	10
Тема 7. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку	8	4	4	6	4	2	2	10
Тема 8. Аналіз релевантності інформації для прийняття управлінських рішень	6	4	2	6	4	2	2	14
Тема 9. Бюджетне планування і контроль	6	4	2	6	-	-	-	10
Тема 10. Облік і контроль за центрами відповідальності	4	2	2	6	-	-	-	10
Модульний контроль 2	2	-	2	-	-	-	-	-
Разом за модулем 2	30	16	14	30	8	4	4	54
Всього за курс	60	32	28	60	16	10	6	104

7. Теми семінарських занять

Семінарські заняття навчальним планом не передбачені

8. Теми та зміст практичних занять з дисципліни “Управлінський облік”

Назва теми	Кількість годин		Короткий зміст практичних занять
	ДФН:	ЗФН:	
Тема 1. Мета, зміст і організація управлінського обліку	2	0	Питання для обговорення (поняття управлінського обліку, предмет, методи, об’єкт, організація управлінського обліку та роль в системі менеджменту)
Тема 2. Класифікація і поведінка витрат	2	0	Питання для обговорення, практичні задачі (класифікація, поведінка, функція витрат)
Тема 3. Облік і калькулювання за повними витратами	2	2	Питання для обговорення, практичні задачі (калькулювання, розподіл непрямих витрат, калькулювання за замовленнями та процесами, калькулювання за повними витратами)
Тема 4. Облік і калькулювання за змінними витратами	4	0	Питання для обговорення, практичні задачі (калькулювання, концепція маржинального доходу та калькулювання за змінними витратами)
Тема 5. Облік і калькулювання за нормативними витратами	2	0	Питання для обговорення, практичні задачі (калькулювання, система “стандарт-кост”, система нормативного калькулювання)
Модульний контроль 1.	2	0	Виконання модульної контрольної роботи (див. зразок) за темами 1-5
Тема 6. Аналіз інформації для прийняття довгострокових рішень	2	0	Питання для обговорення, практичні задачі (інвестиційні рішення, чисті грошові надходження, вартість капіталу, методи оцінки проєктів капітальних вкладень)
Тема 7. Аналіз взаємозв’язку витрат, обсягу діяльності та прибутку	4	2	Питання для обговорення, практичні задачі (Аналіз взаємозв’язку витрати-обсяг-прибуток, точка беззбитковості, чутливість прибутку, диференціальний аналіз релевантної інформації)
Тема 8. Аналіз релевантної інформації для прийняття управлінських рішень	2	2	Питання для обговорення, практичні задачі (аналіз варіантів альтернативних рішень, оптимальне використання ресурсів за умов обмежень, складання оптимальної виробничої програми, ціноутворення)
Тема 9. Бюджетне планування і контроль	2	0	Питання для обговорення, практичні задачі (поняття та види бюджетів, порядок складання та узгодження бюджетів, контроль та аналіз відхилень)
Тема 10. Облік і контроль за центрами відповідальності	2	0	Питання для обговорення, практичні задачі (концепція центрів відповідальності, оцінка діяльності центрів відповідальності за видами, поняття про трансфертного ціноутворення)
Модульний контроль 2	2	0	Виконання модульної контрольної роботи (див. зразок) за темами 6-10
Всього за семестр	28	6	Підсумкова форма контролю знань студентів – іспит

9. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття навчальним планом не передбачені

10. Самостійна робота студента

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Тема 1. Мета, зміст і організація управлінського обліку	6	10
2	Тема 2. Класифікація і поведінка витрат	6	10
3	Тема 3. Облік і калькулювання за повними витратами	6	10
4	Тема 4. Облік і калькулювання за змінними витратами	6	10
5	Тема 5. Облік і калькулювання за нормативними витратами	6	10
6	Тема 6. Аналіз інформації для прийняття довгострокових рішень	6	10
6	Тема 7. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку	6	10
7	Тема 8. Аналіз релевантності інформації для прийняття управлінських рішень	6	14
8	Тема 9. Бюджетне планування і контроль	6	10
9	Тема 10. Облік і контроль за центрами відповідальності	6	10
Всього за курс		60	104

11. Індивідуальні завдання

Планом не передбачені

12. Методи навчання, контролю та оцінка знань студентів з дисципліни “Управлінський облік”

Методи навчання (гр. *methodos* — шлях пізнання, спосіб знаходження істини) — це впорядковані способи взаємопов'язаної, цілеспрямованої діяльності педагога й студентів, спрямовані на ефективне розв'язання навчально-виховних завдань. Вони реалізуються через систему прийомів і засобів навчальної діяльності.

Прийоми навчання — це складова методу, конкретні дії педагога й студентів, спрямовані на реалізацію вимог тих чи тих методів.

Засоби навчання — це різноманітне навчальне обладнання, що використовується у системі пізнавальної діяльності (книги, письмове приладдя, лабораторне обладнання, технічні засоби та ін.).

При викладанні дисципліни застосовуються три групи методів навчання на базі виокремлення у їх структурі трьох взаємопов'язаних компонентів — мотиваційного, організаційно-ділового і контрольньо-оцінного. У першому випадку виокремлюють групу методів, спрямованих на формування у студентів інтересу до пізнавальної діяльності й відповідальності за навчальну працю. У групі організаційно-ділового компонента виділяють методи організації і забезпечення мисленнєвої діяльності (індуктивного, дедуктивного, репродуктивного й пошукового характеру). Такі методи бувають словесними (вербальними), наочними і практичними. У групі контрольньо-оцінного компонента визначають методи, пов'язані з контролем за навчальною діяльністю студентів.

Основними методами навчання у вищій школі є:

Лекція — це метод, за допомогою якого педагог у словесній формі розкриває сутність наукових понять, явищ, процесів, логічно пов'язаних, об'єднаних загальною темою.

Робота з книгою. Студенти мають розуміти, що основне джерело отримання наукової інформації — не викладач, а книга. Тому важливо навчити студентів методів і засобів самостійної роботи з книгою: виписування, складання плану, рецензування, конспектування, виготовлення таблиць, схем, графіків та ін.

Ефективне навчання неможливе без широкого використання наочних методів. Вони зумовлені діалектичними закономірностями пізнання і психологічними особливостями сприймання. Наочні методи передбачають насамперед використання демонстрації та ілюстрації. При цьому, ці методи можуть застосовуватись як прийоми реалізації вимог інших методів.

Демонстрація — це метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у натурі, динаміці.

Ілюстрація — метод навчання, за якого предмети і процеси розкриваються через їх символічне зображення (світлини, малюнки, схеми, графіки та ін.).

Лабораторний метод передбачає організацію навчальної роботи шляхом використання спеціального обладнання та певної технології для набуття нових знань або перевірки наукових гіпотез на рівні досліджень.

Практична робота спрямована на використання набутих знань у розв'язанні практичних завдань. У навчальній практиці значне місце відводиться вправам.

Вправа — це метод навчання, сутність якого полягає у цілеспрямованому, багаторазовому повторенні студентами окремих дій чи операцій з метою формування умінь та навичок.

Використовуючи практичні методи, варто зважати на низку передумов: забезпечення розуміння студентами сутності наукових знань як базового компонента практичної діяльності; оволодіння алгоритмами застосування знань відповідно до дидактичної мети; створення оптимальних умов для самостійної діяльності студентів у процесі формування умінь і навичок. Адже уміння і навички — це результат індивідуальної дії особистості.

Методи навчання за рівнем самостійної розумової діяльності. Ефективність навчання багато в чому зумовлена способом організації мислення. Залежно від рівня розумової активності студентів виділяють такі методи навчання: проблемний виклад (проблемно-інформаційний), частково-пошуковий, дослідницький. Використання цих методів ґрунтується на послідовній і цілеспрямованій постановці перед студентами проблемних завдань, розв'язуючи які, вони під керівництвом викладача активно засвоюють нові знання. Застосовуючи названі методи, необхідно дотримуватися таких основних вимог: формулювати пізнавальні завдання відповідно до змісту навчального матеріалу та вікових особливостей студентів; висувати гіпотези, мобілізувати резерви знань та способів пізнання; включати студентів в активну пізнавальну діяльність; аналізувати й оцінювати результати навчальної праці.

Проблемний виклад передбачає створення викладачем проблемної ситуації, допомогу студентам у виділенні та "прийнятті" проблемного завдання, використанні словесних методів (лекції, пояснення) для активізації мисленнєвої діяльності студентів, спрямованої на задоволення пізнавального інтересу шляхом отримання нової інформації.

Частково-пошуковий метод включає студентів у пошук шляхів, прийомів і засобів розв'язання пізнавального завдання. Для забезпечення дієвості цього методу необхідно створити проблемну ситуацію і спонукати студентів до розуміння і "прийняття" пізнавального завдання; керувати ходом пошукової мисленнєвої діяльності студентів з використанням системи логічно вмотивованих запитань; стимулювати і схвалювати пізнавальну діяльність студентів у процесі розв'язання навчальних завдань; аналізувати успіхи і помилки, труднощі.

Дослідницький метод спрямований на включення студентів у самостійне розв'язання пізнавального завдання з використанням необхідного обладнання. Для ефективності цього методу варто дотримуватися низки вимог: створення проблемної ситуації; керівництво студентами при виділенні пізнавального завдання; спонукання студентів до пошуків гіпотези, перевірки її достовірності; надання допомоги у пошуках ефективних методів і резерву знань, необхідних для розв'язання задачі; орієнтація студентів на проведення досліджень і

систематизація результатів проведеної роботи; включення студентів у самостійний аналіз перебігу та результатів проведеної роботи.

Навчальним планом для вивчення дисципліни “Управлінський облік” для денної форми навчання передбачено (більш детально в пункті 2. Структура навчальної дисципліни) 16 лекційних занять (32 години), 14 практичних занять (28 години) та самостійна робота студента (60 години), що в сумі становить 120 години (4 кредити ECTS), заплановані у 7-у семестрі на 4 курсі. Виходячи з кількості аудиторних годин та рекомендацій методичної комісії ДВНЗ “УжНУ” передбачено два змістових модулі, а також виконання індивідуальних завдань за змістовим модулям №1 та №2. Після вивчення дисципліни, студенти, що не отримали необхідну для складання іспиту кількість балів або отримана кількість балів студента не влаштовує, складають іспит.

Отже, протягом семестру студенти виконують дві модульні контрольні роботи ті два індивідуальні завдання. Кожна модульна контрольна робота оцінюється в діапазоні від 0 до 25 балів. Модульна письмова контрольна робота включає (див. зразок модульного завдання нижче):

- два теоретичні питання - 10 балів;
- практичні завдання (задачі) – 15 балів;

Оцінка знань з теоретичного питання має рівні: від 0 до 5 балів. Порядок оцінювання:

5 балів – вичерпний виклад змісту питання із застосуванням аналізу та вмінням робити висновки;

4 бали – розгорнутий виклад змісту питання, але відсутні аналіз та висновки;

3 бали – правильний, але не досить повний виклад змісту питання;

2 бали – неповний виклад змісту питання та допущено значні помилки і неточності;

1 бал – характер відповіді дає підставу стверджувати, що студент неправильно зрозумів зміст питання і тому не відповідає на нього по суті, припустившись грубих помилок у змісті відповіді;

0 балів - студент не знає правильної відповіді.

Задачі у модульному завданні оцінюються залежно від рівня складності, а розмір отриманих балів визначається в умові завдання.

Кожне індивідуальне завдання, що виконується студентом самостійно в межах відповідного змістового модуля на протязі 1-2 тижнів оцінюється у 20 балів із відповідним їх розподілом між завданнями, що наведені в умовах. Зразок індивідуального завдання наведено у пункті 5 методичних рекомендацій.

За виконання завдань на практичних заняттях та активність студент може отримати оцінку у 5 балів. Для цього необхідно мати не менше трьох відповідей та брати участь у розрахунках завдань, що виносяться на практичні заняття. Ця відповідь може складатися із:

- теоретичної відповіді по темі заняття – до 2 балів;
- самостійного розв’язку задачі середнього або високого рівня складності – до 2 балів;
- визначення резервів та обґрунтування шляхів усунення виявлених негативних тенденцій у діяльності підприємства – до 1 балу.

Взірець модульного контрольного завдання

Модуль №2, V1

З дисципліни “Управлінський облік” Загальна кількість балів:

Спец. “Облік та аудит”, 4 курс+3 Ст.

--

Теоретичні завдання (10 балів)

В чому полягає зміст концепції обліку за центрами відповідальності? (5 балів)

Що таке операційні бюджети та на які групи вони поділяються? (5 балів)

Практичні завдання: (15 балів)

Завдання 1. Постійні витрати на одиницю продукції становили 3 грн. при обсязі виробництва 10000 одиниць. Чому дорівнюють постійні витрати на одиницю при обсязі виробництва 6000 одиниць? (2 балів)

Завдання 2. Є такі дані про підприємство, грн.: (2 балів)

Продаж – 1 200 000

Змінні витрати - 240 000

Постійні витрати – 60 000

Чому дорівнює точка безбитковості у вартісному виразі?

Завдання 3. Компанія планує продати 40 000 одиниць продукції. Постійні витрати компанії 80 000 грн., а змінні витрати становлять 60% ціни реалізації. Для отримання операційного прибутку в розмірі 20 000 грн. ціна реалізації одиниці продукції має бути, грн.: (2 балів)

Завдання 4. Для кожного з наведених нижче варіантів слід визначити пропущені дані та записати у таблиці: (4 бали)

Варіант	Продаж, грн.	Змінні витрати, грн.	Коефіцієнт маржинального доходу, %	Постійні витрати, грн.	Операційний прибуток, грн.
1	200 000	160 000	?	?	25 000
2	400 000	?	40	?	50 000
3	?	?	35	225 000	150 000

Завдання 5. Керівники АТ “Ладан” незадоволені низьким рівнем прибутку. Вони розглядають можливість закриття фабрики №2. Бухгалтер компанії підготував таку інформацію, грн.: (5 балів).

Стаття	Фабрика №1	Фабрика №2	Разом
Продаж	435 000	315 000	750 000
Змінні витрати	210 000	180 000	390 000
Маржинальний дохід	225 000	135 000	360 000
Постійні витрати, в т.ч.:	187 500	165 000	352 500
- виробничі	105 000	112 500	217 500
- на управління та збут	82 500	52 500	135 000
Операційний прибуток (збиток)	37 500	(30 000)	7 500

Необхідно на основі аналізу релевантної інформації визначити, як вплине на результати діяльності компанії закриття фабрики №2, якщо це дасть змогу скоротити постійні виробничі витрати на 40 000 грн., а постійні витрати на збут – на 10 000 грн.

13. Контрольні питання для підготовки до іспиту з дисципліни “Управлінський облік” за темами

Тема 1. Мета, зміст і організація управлінського обліку:

1. Поняття, предмет та метод управлінського обліку.
2. Роль управлінського обліку в системі менеджменту підприємства. Його еволюція та сучасні концепції.
3. Принципи, особливості та нормативно-правове забезпечення управлінського обліку.
4. Взаємозв'язок та відмінності фінансового і управлінського обліку.

Тема 2. Класифікація і поведінка витрат:

5. Економічна сутність витрат та їх визначення в бухгалтерському обліку.
6. Поняття витрат згідно П(С)БО. Групування витрат за економічними елементами.
7. Мета та основні напрямки класифікації витрат на підприємстві.
8. Класифікація витрат з метою оцінки запасів та визначення фінансового результату.
9. Класифікація витрат з метою прийняття управлінських рішень.
10. Класифікація витрат з метою контролю виконання.
11. Поняття собівартості. Алгоритм розрахунку собівартості виробленої та реалізованої продукції. Витрати на продукцію та витрати періоду.
12. Характеристика витрат на виробництво. Прямі та непрямі витрати.
13. Моделі поведінки витрат. Поняття фактору витрат. Постійні та змінні витрати.
14. Поняття функції витрат. Необхідність та методи оцінки її показників.

Тема 3-5. Методи обліку та системи калькулювання витрат (повні витрати, змінні витрати, нормативні витрати):

15. Поняття калькулювання витрат: системи та методи.
16. Собівартості продукції, основні принципи та методи обліку.
17. Зміст елементів витрат та статей калькуляції.
18. Об'єкти обліку витрат і об'єкти калькулювання. Групування витрат за статтями калькуляції.
19. Система обліку та розподілу непрямих (накладних) витрат.
20. Облік та калькулювання собівартості продукції за замовленнями.
21. Облік та калькулювання собівартості продукції за процесами
22. Облік та калькулювання собівартості продукції за повними виробничими витратами.
23. Облік та калькулювання собівартості продукції за неповними виробничими витратами.
24. Калькулювання собівартості продукції на основі діяльності (ABC - костинг).
25. Облік та калькулювання за нормативними витратами.
26. Порівняльна характеристика нормативного методу обліку і калькулювання собівартості та методу “Директ-Костинг”.

Тема 6. Аналіз інформації для прийняття довгострокових рішень:

27. Загальні принципи і стадії аналізу інвестиційних проектів;
28. Методи оцінки проектів капітальних вкладень

Тема 7. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку:

29. Мета і методика аналізу взаємозв'язку “Витрати – обсяг – прибуток”.
30. Поняття аналізу беззбитковості. Методика визначення точки беззбитковості.
31. Аналіз чутливості прибутку підприємства.
32. Поняття запасу міцності та операційного важеля.
33. Аналізу взаємозв'язку “Витрати – обсяг – прибуток” за умов асортименту.
34. Припущення, покладені в основу аналізу взаємозв'язку “витрати-обсяг-прибуток”.

Тема 8. Аналіз релевантної інформації для прийняття управлінських рішень:

35. Процес прийняття рішень і релевантність облікової інформації.
36. Загальна класифікація та зміст типових управлінських рішень.
37. Поняття та особливості диференціального аналізу у процесі прийняття

- альтернативних рішень.
38. Прийняття поточних рішень. Прийняття рішення про спеціальне замовлення, розширення або скорочення сегмента.
 39. Прийняття поточних рішень. Прийняття рішення “виробляти чи купувати”, “продавати чи обробляти далі”.
 40. Аналіз та прийняття управлінських рішень за умов обмежень.
 41. Рішення щодо ціноутворення. Економічна модель ціноутворення.
 42. Методи ціноутворення на основі витрат та часу.

Тема 9. Бюджетне планування і контроль:

43. Суть та значення планування та контролю. Бюджетування.
44. Мета бюджетування та послідовність розробки бюджетів.
45. Основні вимоги до бюджетів. Види бюджетів.
46. Особливості прирістного бюджетування та бюджетування “з нуля”.
47. Контроль виконання бюджетів і аналіз відхилень.

Тема 10. Облік і контроль за центрами відповідальності:

48. Концепція центрів та обліку відповідальності.
49. Поняття і класифікація центрів відповідальності.
50. Облік відповідальності на основі стандартних витрат.
51. Оцінка діяльності центрів відповідальності.
52. Поняття про трансфертне ціноутворення.

Практичні завдання в екзаменаційних білетах в межах завдань, що розглянуті під час вивчення тем: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 на практичних та лекційних заняттях.

Після вивчення дисципліни, студенти, що не отримали необхідну для складання іспиту кількість балів або отримана кількість балів студента не влаштовує, складають іспит. Зразок екзаменаційного білету та перелік питань наведені у цьому пункті методичних рекомендацій.

Взірець екзаменаційного білету

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Інститут економіки та міжнародних відносин

Кафедра обліку та аудиту

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 5

з курсу «Управлінський облік»

1. Економічна сутність витрат та їх визначення в бухгалтерському обліку;
2. Поняття запасу міцності та операційного важеля;
3. Практичне завдання:
 - а) Змінні витрати на одиницю продукції становили 6 грн. при обсязі виробництва 1000 одиниць. Чому дорівнюють змінні витрати на одиницю при обсязі виробництва 1500 одиниць?
 - б) Постійні витрати на одиницю продукції становили 3 грн. при обсязі виробництва 10000 одиниць. Чому дорівнюють постійні витрати на одиницю при обсязі виробництва 6000 одиниць?

Викладач, к.е.н., доцент

Шеверя Я.В.

Зав. кафедри обліку та аудит,

к.е.н., професор

Даньків Й.Я.

Взірець відповіді на екзаменаційний білет № 5

1. Економічна сутність витрат та їх визначення в бухгалтерському обліку (30 балів)

Витрати - це загальноекономічна категорія, що характеризує використання різних речовин і сил природи в процесі господарювання. Під економічними витратами розуміють "затрати втрачених можливостей", тобто суму грошей, яку можна отримати при найбільш вигідному з усіх можливих альтернативних варіантів використання ресурсів. Таким чином, економічні витрати будь-якого ресурсу, обраного для виробництва продукції, дорівнюють його вартості при найкращому з усіх можливих варіантів використання. Поняття економічних витрат обумовлено обмеженістю ресурсів у порівнянні з кількістю варіантів їх використання. З бухгалтерського погляду, витрати - це тільки конкретні витрати ресурсів.

Згідно з П(С)БО №16, під витратами розуміють зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводять до зменшення власного капіталу. Розрізняють такі групування витрат: за елементами витрат; за статтями витрат; за способом їх включення до витрат окремих структурних підрозділів підприємства; за обсягом виробництва продукції; за звітними періодами; за функціональним призначенням.

В управлінському обліку розрізняють три напрями класифікації витрат, в основу якої покладено принцип різні витрати - для різних цілей: оцінка запасів і визначення фінансового результату (вичерпані та невичерпані, витрати на продукцію та витрати періоду, прямі і непрямі, основні та накладні); прийняття рішень (релевантні, не релевантні, постійні, змінні, маржинальні, середні, дійсні, альтернативні); контроль (контрольовані, неконтрольовані). У свою чергу, витрати, що виникають у процесі операційної діяльності, групують за функціями - витрати виробництва (реалізації), витрати на управління, збут та інші операційні витрати, а також за економічними елементами: матеріальні витрати; витрати на оплату праці; відрахування на соціальні заходи; амортизація; інші операційні витрати.

2. Поняття запасу міцності та операційного важеля (30 балів)

Важливим напрямком аналізу «витрати–обсяг–прибуток» є передбачення реакції прибутку на зміни інших показників діяльності. Для такого аналізу використовують показники:

а) запас міцності (ЗМ) – величина, на яку досягнутий обсяг реалізації перевищує рівень беззбитковості (критичний обсяг):

$$\text{Запас міцності} = \text{Обсяг реалізації} - \text{Точка беззбитковості}$$

Цей показник можна визначити у грошовому та натуральних вимірниках. Він показує, на скільки одиниць продукції або гривень можна скоротити обсяг реалізації без загрози потрапити у зону збитку;

б) коефіцієнт запасу міцності (КЗМ) – відношення запасу міцності до обсягу реалізації. Цей показник коливається у межах від мінус безконечності до плюс одиниці. Наведені показники широко використовуються для аналізу залежності прибутку від обсягу реалізації. Взаємозв'язок між окремими показниками та їх використання у процесі такого аналізу можна визначити рівняннями:

Прибуток = Виручка – (Постійні витрати + Змінні витрати); Маржинальний доход = Виручка – Змінні витрати; Прибуток = Маржинальний доход – Постійні витрати; Маржинальний доход = Прибуток + Постійні витрати.

Операційний (виробничий) леверидж (важіль) – це таке співвідношення постійних та змінних витрат, яке забезпечує більш високий процент зростання прибутку, ніж відповідний процент приросту обсягу реалізації. Високий операційний леверидж характеризується значно вищими постійними витратами порівняно зі змінними та більшим коефіцієнтом маржинального доходу. Кількісним показником рівня операційного левериджу (важеля) є фактор, або ефект операційного левериджу, який визначається як відношення суми маржинального доходу (МД) до суми прибутку (П): (Ео.л. = МД : П). Він показує, на скільки відсотків зростає прибуток при зростанні обсягу реалізації на 1%.

3. Практичне завдання: (40 балів)

а) Змінні витрати на одиницю продукції становили 6 грн. при обсязі виробництва 1000 одиниць. Чому дорівнюють змінні витрати на одиницю при обсязі виробництва 1500 одиниць? (20 балів)

Змінні витрати на одиницю продукції не змінюються в залежності від зміни обсягу виробництва. Отже, змінні витрати на одиницю продукції складають 6 грн.

б) Постійні витрати на одиницю продукції становили 3 грн. при обсязі виробництва 10 000 одиниць. Чому дорівнюють постійні витрати на одиницю при обсязі виробництва 6000 одиниць? (20 балів)

Постійні витрати на одиницю продукції збільшуються/зменшуються при зміні обсягів виробництва. При обсязі виробництва 10 000 одиниць загальні постійні витрати складають 30 000 грн. При обсязі виробництва 6 000 одиниць, постійні витрати на одиницю продукції збільшаться до 5 грн. (30 000 грн. / 6000 од.)

Отже, розподіл балів, які отримують студенти на протязі навчального семестру, виглядатиме так:

Модульний контроль	Бали
Змістовий модуль 1	50
Виконання завдань на практичних заняттях	15
Модульна контрольна робота	35
Змістовий модуль 2	50
Виконання завдань на практичних заняттях	15
Модульна контрольна робота	35
Разом	100

Шкала переведення даних 100-бальної системи оцінювання знань студентів в 2-х і 4-х бальну систему та за системою ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

14. Методичне забезпечення дисципліни

1. Робоча програма з дисципліни «Управлінський облік» для студентів за напрямом підготовки 07 «Управління та адміністрування», спеціальність: 071 «Облік і оподаткування», освітня програма «Облік, аудит і оподаткування», «Бізнес-консалтинг», Ужгород.- 2021, 23 с.
2. Управлінський облік. Методичні вказівки до вивчення дисципліни для студентів спеціальності 071 «Облік і оподаткування», освітня програма «Облік, аудит і оподаткування», «Бізнес-консалтинг» / Укладач: Шеверя Я.В. – Ужгород: ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2021. - 23 с.
3. Шеверя Я.В. Навчально-методичний комплекс з курсу «Управлінський облік» для студентів, галузь знань: 07 «Управління та адміністрування», спеціальність: 071 «Облік і оподаткування», освітня програма «Облік, аудит і оподаткування», рівень підготовки – бакалавр. – Ужгород: Ужгородський національний університет, 2021. – 41 с.

15. Рекомендована література

А. Нормативно-правові документи:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» прийнятий Верховною Радою України 16 липня 1999 року, №996-XIV (зі змінами і доповненнями)
2. Закон України від 12.05.2011 № 3332-VI Про внесення змін до Закону України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні"
3. Закон України від 08.07.2010 № 2464-VI "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування "
4. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, затв. Наказом Міністерства фінансів України (1999-2007р.р.)
5. План рахунків та інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Затв. Наказом Міністерства фінансів України 30 листопада 1999р. №291.
6. Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості, затв. Наказом Держ. Комітету пром. політики України від 02.02.2001р.-№47
7. Наказ Міністерства фінансів України від 31.05.2011 р №664 «Про зміни до П(С)БО та Плану рахунків»
8. Щодо оподаткування податку на додану вартість операцій з постачання окремих видів послуг. Лист ДПА України від 14.07.2011р. №19023/716-1117.
9. Щодо окремих питань стосовно перевірок. Лист ДПА України від 31.01.2011р. №2518/7/23-4017/89.
10. Перелік платних побутових послуг, на провадження діяльності з наданням яких придбавається торговий патент, затверджений постановою Кабінетом Міністрів України від 29.12.2010р. №1258.
11. Щодо порядку застосування штрафних (фінансових) санкцій. Лист від 14.02.2011р. №4091/7/23-4017/131.

Б. Основна навчальна література:

1. Голов С.Ф. Управлінський облік. Підручник. –К.: Фактор, 2019, 784с.
2. Рей Гаррисон, Эрин Норин, Питер Брюер . Управленческий учет. 2011р., 1024с.
3. Фаріон І.Д. Управлінський облік: Підручник. – К.: 2012. – 792 с.
4. Карпенко О.В.Управлінський облік: навч.посіб./ О.В.Карпенко, Д.В.Карпенко – К.: «Центр учбової літератури», 2012. – 296с.
5. Управлінський облік: підручник / Г. О. Партин, А. Г. Загородній, Т. І. Свідрик, А. І. Ясінська, Т. М. Бойчук, Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013.- 280 с.

В. Додаткова навчальна література:

6. Апчерч А. Управленческий учет: принципы и практика: Пер. с англ. / Под ред.

- Я.В.Соколова, Й.А.Смирновой / - М.: финансы и статистика, 2002.
7. Атрилл П. Управленческий учет для нефинансовых менеджеров / П.Атрилл, Э.Мак.Лейни./ Пер. с англ.: Под ред. Канычина С.Л.-Дм-ск: Баланс-клуб,2003.
 8. Атамас П.Й. Управлінський облік. Київ, 2006.
 9. Бутинець Ф.Ф. та інші. Бухгалтерський управлінський облік, Житомир: жіті, 2000.
 10. Бородкин О. Внутрішньогосподарський (управлінський) облік: концепція і організація / Бухгалтерський облік і аудит /-2001.
 11. Бланк И.А. Управление прибылью. –К.: Ника-Центр,1998.
 12. Білоусова І. Проблеми розвитку управлінського обліку в Україні / Бухгалтерський облік і аудит /-2001.
 13. Валуев Б. Проблемы управленческой ориентации бухгалтерского учета / Світ бухгалтерського обліку / -1988.
 14. Вахрушина М.А., Бухгалтерский управленческий учет: -М.:Омега-Л,2003.
 15. Врублевский Н.Д. Управленческий учет издержек производства: теория и практика. – М.: финансы и статистика,2002.
 16. Голов С.Ф., Єфіменко В.І. Фінансовий та управлінський облік, «Автоінтерсервіс», Київ,1996.
 17. Голов С.Ф. Управлінський облік. Підручник. –К.: Лібра,2003.
 18. Голов С.Ф. Управленческий бухгалтерский учет. -К.: Скарбы,1998.
 19. Даньків Й.Я., Остап'юк М.Я. Бухгалтерський облік. Київ «Знання»,2007.
 20. Добровський В.М. та інші. Управлінський облік, Київ, КНЕУ, 2005.
 21. Друри К. Управленческий и производственный учет: Пер. с англ. : Учебник. – М.,2002.
 22. Друри К. Введения в управленческий и производственный учет: Пер. с англ. / Под ред. С.Табалиной. –М.: Аудит,1994.
 23. Друри К. Управленческий учет для бизнес-решений: Учебник. – М.: ЮНИТИ-ДАНА,2003.
 24. Друри К. Учет затрат методом стандарт-кост. / Колин Друри: пер. с англ./ М.: Аудит,1998.
 25. Данилюк О.М., Лещій В.Р. Теорія і практика процесно-орієнтованого управління витратами. Наукове вираження.- Івано-Франківськ,2002.
 26. Друкер П.Ф. Задачи менеджмента в XXI веке. –М.: издательский дом «Вильямс», 2001.
 27. Єгорова О.В. Економічна оцінка інвестиційного проекту. –К.: МІМ-Київ,1998.
 28. Загородній А.Г., Павлішевський І.В. Бізнес-план (планування підприємницький проектів). –Л.: Політекс,1993.
 29. Ивашкевич В.Б. Управленческий учет в информационной системе предприятия / Бухгалтерский учет – 1999.
 30. Ивашкевич В.Б. Проблемы учета и калькулирования себестоимости продукции. –М.: финансы, 1974.
 31. Карпова Т.П. Управленческий учет: Учебник для вузов. –М.: ЮНИТИ, 2003.
 32. Карпова І.С. Впровадження управлінського обліку за центрами відповідальності в комерційному банку. –К.: МІМ.-Київ,2001.
 33. Кохалевич З.В. Аналіз і використання облікової інформації для управління запасами підприємства. –К.: МІМ - Київ ,1999.
 34. Касьянова Г.Ю. Управленческий учет по формуле «три в одном». –М.: Статус –КВО, 1999.
 35. Керимов В.Э. Управленческий учет. Учебник. -М.: Изд.- торг. корпорация «Дашков и К»,2003.
 36. Кондратова И.Г. Основы управленческого учета. -М.: финансы и статистика,1999.
 37. Котляров С.А. Управление затратами. –СПб.: Питер,2001.
 38. Каверина О.Д. Управленческий учет: системы, методы, процедуры. –М.: финансы и

- статистика,2003.
39. Лень В.С. Управлінський облік : навчальний посібник.-К.: Знання –Прес, 2003.
 40. Ластовецкий В.С. Учет затрат по факторам производства и центрам ответственности. –М.: финансы и статистика,1988.
 41. Нападівська Л.В. Управлінський облік: монографія. –Дніпропетровськ, 2002.
 42. Нападівська Л.В. Управлінський облік: підручник КМТЕУ, 2004.
 43. Николаева С.А. Особенности учета затрат в условиях рынка : система «Директ-Костинг», -М.: финансы и статистика,1993.
 44. Николаева О.,Шишкова Т. Управленческий учет.: Учебное пособие –М.: УРСС,1997.
 45. Пушкар М.С. Тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку в Україні (теоретико-методологічні аспекти) ТАНГ – Монографія, -Тернопіль,1999.
 46. Пушкар М.С. Управлінський облік : Навч. посібник. –Тернопіль,1997.
 47. Партин Г.О.та інш. Управлінський облік: Навч. посібник. –Л.: Видавництво Національного Університету «Львівська політехніка»,2003.
 48. Рахман З. Бухгалтерский учет в рыночной экономике. –М.: ИНФРА –М., 1996.
 49. Райан Боб. Стратегический учет для руководителя: пер. с англ.. –М.: ЮНИТИ, 1998.
 50. Скоун Т. Управленческий учет. (пер. с англ..) –М.: Аудит, ЮНИТИ, 1997.
 51. Сухарева Л.А., Петренко С.Н. Контролинг-основа управления бізнесом. –К.: Ника-центр,2002.
 52. Сажинець С.Й., Захарчин Г.М. Управлінський облік: Навч.посібник. –Л.: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2000.
 53. Сопко В.В. Бухгалтерський облік. Підручник, -Київ, 2000.
 54. Смолякова Г.А. Фінансовий аналіз підприємства. –К.: МІМ – Київ, 2012.